

כתבית יהבית

מבצע הכנה ליום הבהיר י"א ניסן
בלימוד תורת רבינו

ג

רשימת פסח תש"א

- חלק ראשון -

יוצא לאור על-ידי
ועד תלמידי התמימים העולמי

ועד תלמידי התמימים העולמי ©

770 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

Tel: 718 771 9674

Email: ksovisieovis@gmail.com

VAADHATMIMIM.ORG

הרשימה שבקובץ זה נדפסת
באישור ובאדיבות הנהלת
הוצאת הספרים קה"ת, ותודתנו נתונה להם.

פתח דבר

אחינו, תלמידי התמימים!

בהמשך לחוברות "כתבית יהבית" הקודמות, שיצאו לאור במסגרת ההכנות ליום הבהיר י"א ניסן, הננו בזה להגיש את החוברת השלישית לשבוע פ' ויקהל-פקודי.

בחוברת זו נעשה מאמץ מיוחד על מנת לערוך את רשימות רבינו בצורה פשוטה ככל האפשר, תוך שמירה על לשון הרב, על מנת שכל הרוצה יוכל ללמוד ולהבין תחילה את הרעיון המרכזי שבדברים, ולאחר מכן להמשיך ולעיין בנקודות אותם מעלה הרבי כבדרך-אגב או במקורות אליהם ציין.

תקוותנו שחוברת זו תחדש ותחזק את הלימוד והעיון בתורת רבינו בכלל, וברשימות בפרט, ונזכה לגרום בזה נחת רוח לכ"ק אדמו"ר, ועל ידי זה, לבוא לקיום היעוד בו "תורה חדשה מאתי תצא" בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

•

כללי עריכת הרשימה:

בתחילת החוברת באה הרשימה עצמה - כפי שהועתקה מגוף כתי"ק של כ"ק אדמו"ר, ולאחר מכן באה הרשימה עם פיענוח והוספת מראי מקומות:

(א) פנים החוברת: דברי כ"ק אדמו"ר הובאו באותיות מודגשות, וביניהם - באותיות קטנות יותר בא הפיענוח, באמצעות הוספת תיבות קישור והסברה (בדרך אפשר), למען ירוץ בו הקורא.

(ב) הערות שוליים המצוינות באותיות: בהערות אלו באו דברי כ"ק אדמו"ר שאינם שייכים (כ"כ), לכאורה, למהלך הכללי של הרשימה, וזאת על מנת להקל על הלומד למצוא את הרעיון והנקודה המרכזית שבדברים, ורק לאחר מכן להמשיך ולעיין בהערות. גם בהערות אלו הובא פיענוח בין דברי כ"ק אדמו"ר, וכבפנים - דברי הרב באו באותיות מודגשות, והפיענוח בא באותיות קטנות יותר.

(ג) הערות שוליים המצוינות במספרים: בהערות אלו באו מראי המקומות שציין כ"ק אדמו"ר בגוף הרשימה (ובאו באותיות מודגשות - כבפנים), וכן מראי מקומות שנוספו ע"י המו"ל. גם בהערות אלו, כאשר פוענחו הציונים אותם כתב כ"ק אדמו"ר, בא הפיענוח באותיות קטנות יותר.

באופן כללי התבססנו בחוברת על הפיענוח שנעשה על ידי מערכת "אוצר החסידים" בעת הוצאת הרשימות לראשונה. עם זאת, נעשו מספר שינויים, הן בעריכת הרשימה (כמפורט לעיל), והן בפיענוח הדברים.

הדפסת הרשימות במתכונת זו נעשת באישור הוצאת הספרים קה"ת ותודתנו נתונה להם על כך.

•

לאחר הרשימה עצמה, באו בחוברת עיונים - לענינים שדרשו ביאור נרחב יותר, וכן סיכום כללי.

כבקשתנו בחוברות הקודמות כך גם בחוברת זו: במהלך עריכת הרשימה, נתעוררו איאלו נקודות הדורשות עיון. נקודות אלו הובאו בעיונים, על מנת שיענינו בהם הלומדים; ואלו מבין תלמידי

התמימים שיעלה בידם לבאר (בדרך אפשר) ענינים אלו, ישלחו זאת אל המערכת (ע"י התלמידים השלוחים בשיבה, או לכתובת הרשומה מעבר לדף), והתשובות הטובות ביותר יתפרסמו בעז"ה בחוברת הבאה.

.

ויה"ר שעוד קודם י"א ניסן שנה זו, נזכה לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'" ומלכנו נשיאנו בראשם ויוליכנו קוממיות לארצנו, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא", ונגיל ונרנן עמו בצוותא חדא ביום הולדתו, תיכף ומיד ממש.

ובלשון הרב: ונזכה זעהן זיך מיט'ן רבי'ן דאָ למטה אין אַ גוף ולמטה מעשרה טפחים, והוא יגאלנו.

ועד תלמידי התמימים העולמי

שושן-פורים, ה'תשע"ח

חיי"ם שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

ברוקלין, נ.י.

רשימה חוברת י' - ל"ח

פסח תש"א, ניצא.

ביצי"מ נעשו ישראל לעם, וכמוש"נ ויהי שם לגוי. ולכן ילפינן מאז דיני גרות (יבמות), שהתחילו במילתם במצרים, וסיימו אצל הר סיני בהזאה וטבילה, וכדאיתא שם.

והנה, ישנם ענינים המוכרחים דא"א בלאה"כ כלל, ענינים הבאים מתוך הרחבה, וענינים דביני לביני. ובמזונות האדם ה"ה: הא' - לחם, ונתן לי לחם לאכול, אוהב גר לתת לו לחם (). הב' - בשר, וכדרז"ל (חולין פד') למדך תורה ד"א . ועייג"כ (יומא עה:) לחם ששאלו כהוגן בשר שלא כהוגן. ודביני ביני - הג' - ירקות, שהם דומיא דלחם מצה וכדאיתא (פסחים לט'), אבל בכ"ז אינם הכרח כ"כ. ויעוין חולין (שם) מי שיש לו מנה כו'.

והנה נפ"מ בין בנ"י לאו"ה, שגם הגשמיות שלהם בא מצד הקדושה דוקא - עיין אגה"ת פ' ובקונטרס ומעין סק - ולכן כשהי' ברוחניות סיהרא באשלמותא בימי שלמה, הי' ג"כ איש תחת תחת גפנו ואיש תחת תאנתו, ולהיפך, כשחרב ביהמ"ק, ונהר יחרב ויבש, הנה גם בגשמיות ירד מצבם למוטב, וכדאיתא סוף סוטה באריכות.

ולהורות ע"ז, הנה, מצות אכילת פסח - בשר - אין עתה אחר שחרב ביהמ"ק. מצות מצה - לחם, הכרחיות - גם עתה מה"ת כמו בזמן ביהמ"ק. מצות מרור, ירקות, מה"ת אינה, כי דיו לעבד להיות כרבו, אבל זהו ע"פ שורת הדין, הבנה והשגה, סדר ההשתל' ע"פ דינה של תורה. אבל מדרבנן, ד"ס למע' מהשתל' (עייין לקו"ת נשא ואיך לא אשא פנים כו'), הנה פסקו שגם ירקות ישנם עתה.

אבל תנאי בלחם - בהכרחיות - א) שלא יהי' בהתנשאות, חמץ, כחי ועוצם ידי עשה לי גו'. ב) שאין צריך להיות טוב טעם בזה, בלא לב ולב. ולכן אף דיש טעם במצה, שלכן אסור לאכול אחר האפיקומן, ורק דלא נפיש טעמי' (פסחים), אבל אין הטעם עיקר, דלכן בלע מצה יצא (פסחים). אבל לאידך גיסא, אין צ"ל טעם מרירות במצה, כיון שהוא הכרח לקיום הגוף שכך נוצר בטבעו. משא"כ מרור, שאינו הכרח - ירקות, הרי מצ"ע צ"ל מר, דכיון דאפ"ל בלא זה, נוח לו שלא יכנס במלחמה

זו. וגשמיות מצ"ע ה"ה מות - בגימט' מרור - עיין לקו"ת ד"ה להבין מ"ש בהגדה ס"ג.

והנה כל פרטים הנ"ל ה"ה דוקא בליל פסח, שהוא לילה הראשונה להיות ישראל לעם, ועדיין לא עבר עליהם אור יום, והראי' שהרי ברח העם (וכדפי' בסש"ב פ), שבחושך הלילה אין רואים האמת שה"א אמת גו', ולכן הוזקקו לכל זהירות הנ"ל, משא"כ בשאר הלילות, שהי' יום בינתיים, אוכלין חמץ ומצה ושאר ירקות.

וחמץ אסור לגמרי בליל זה, ואדרבה, אסורו מתחיל מחצות היום, אך חלק (פסחים), משא"כ שאר ירקות דמותר גם בלילה. כי, מתיקות האוכל - ירקות מתוקים - אפשר שיביא תועלת בקדושה, חמרא וריחני פקחין, אלא שלרמז שמצ"ע הוא מות, בא חיוב אכילת מרור, משא"כ ההתנשאות - חמץ - אף שלפעם צ"ל ויגבה לבו בדרכי ה', שמינית שבשמינית, הרי הם צריכים לבוא לא מענינים גשמים - לחם - כ"א מהתבוננות שעבודתו תופסת מקום מפני שנשמתו היא חלק אלק' ממעל, אל יבוש מפני המלעיגים וכו'. ואדרבה, אסור אכילת חמץ קודם לחיוב מצה, כי סומ"ר הוא הקדמה לוע"ט. והא דהקריבו שתה"ל בחה"ש, הוא, מפני שאז הוא בדוגמת לע"ל, חירות ממה"מ [ולהעיר שגם שתה"ל לא קרבו ע"ג המזבח - מכ' לבראנדט בארוכה - י"ל שהוא ע"ד וכתר מל', שלא הי' יכול להיות ע"י המן אפי' אחר הבירור, וכדאיתא בתו"א ביאורו].

פתיחה

בחבורת זו הובא חלק ראשון מרשימת פסח תש"א, אותה כתב הרבי בעת שהותו בניצא שבצרפת (החלק השני יובא בעז"ה בחוברת הבאה).

ברשימה זו עוסק הרבי באחת התכונות המיוחדות של בני" - העובדה שהגשמיות אצלם נקבעת על פי המצב הרוחני שלהם, ומבאר כיצד ענין זה נרמז במצוות שבלייל הסדר - פסח, מצה ומרור, ומדוע ענין זה נרמז דוקא במצוות של חג הפסח.

אחת מהנקודות המתחדדות ברשימה זו היא - מהו היחס הנדרש מיהודי בעת עסקו בגשמיות העולם. כפתיחה לרשימה, הבאנו כאן שיחה נוספת בה הרבי עוסק בענין ומאריך בו.

רבן גמליאל היה אומר, כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן פסח מצה ומרור. פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח וגו', מצה על שום שנאצלו אבותינו ממצרים שנאמר ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וגו', מרור על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים שנאמר וימררו את חייהם וגו'.

פסחים קטז, א-ב

באותיות פשוטות הכוונה בזה: יהודי, נשמה בגוף, צריך הרי לעסוק לא רק בלימוד התורה וקיום המצות אלא גם בדברי הרשות כאכילה ושתייה, אבל דברי הרשות צריכים להיעשות כפי שהמשנה אומרת "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" או למעלה מזה - "בעל דרכיך דעהו".

ניתן לחשוב, שמכיון שגם את דברי הרשות עושה הוא "לשם שמים" (שאמיתית הפירוש ב"לשם שמים" הוא, שכוונתו בעשיית דברי הרשות היא רק לשם שמים ולא התערבו אצלו שום כוונות אחרות), ועאכו"כ כשבדברי הרשות גופא יש אצלו "דעהו" (ידיעת אלקות) במילא יכול הוא כבר לעסוק בענינים הגשמיים גם בפנימיות הלב - אומרים על כך, שלאחרי כל זה, כיון שסוף כל סוף אלו הם "מעשיך" ו"דרכיך" (מעשי ודרכי האדם), לכן צריכים

הם להיעשות "בלא לב ולב", לא עם שתי המדריגות שבלב - חיצוניות הלב
ופנימיות הלב - אלא רק עם חיצוניות הלב: בפנימיות הלב צריכים להשתמש
רק לעניני קדושה.

לקו"ש ח"ו ע' 7-681 (בתרגום ללה"ק)

רשימת פסח, תש"א

חג הפסח ה'תש"א, ניצא.

א. בחג הפסח מציינים את יציאת מצרים, שהי' מאורע עיקרי ויסודי בחיי עם ישראל, שהרי ביציאת מצרים נעשו בני ישראל לעם¹, וכמו שנאמר² "וירד מצרימה . . ויהי שם לגוי". ומכיון שאז הפכו בני ישראל - לעם היהודי, לכן ילפינו מאז דיני גרות³, וכמו שגר צריך למול ולטבול במקוה, כך גם עם ישראל התחילו בדיני הגרות במילתם במצרים, וסיימו את הגרות אצל הר סיני בהזאה שמשה הזה עליהם את דם הקרבנות, כמ"ש "ויקה משה את הדם ויזרוק על העם"⁴, ובטבילה, מכיון ש"אין הזאה בלא טבילה"⁵.

ומזה מובן שעניני חג הפסח, שאז נעשו ישראל לעם - הם ענינים עיקריים בחיי בני ישראל. ובהתאם לכך יש לבאר את שלושת המצוות המרכזיות של חג הפסח - "פסח, מצה ומרור"⁶ - כענינים עיקריים בחיי בני ישראל, אשר בהם מתבטא יחודם של עם ישראל לגבי שאר אומות העולם.

ב. ובהקדמה:

דהנה, בצרכי האדם ישנם שלושה סוגים: (א) ענינים המוכרחים, דאי אפשר בלאו הכי כלל, (ב) ענינים הבאים מתוך הרחבה, ו(ג) ענינים דביני לביני, שהם ממוצעים בין ה"ענינים המוכרחים", לבין ה"ענינים הבאים מתוך הרחבה", וכפי שיתבאר להלן.

ושלושה ענינים אלו במזונות האדם - הרי הם:

ענין הא' הוא - לחם, וכמו שמצינו בכמה מקומות ש"לחם" הובא כענין המוכרח שאי אפשר בלעדיו, וכמו בנוגע ליעקב שנדר "אם יהיה אלקים עמדי . . ונתן לי לחם לאכול . . והיה ה' לי לאלוקים"⁷, וכן כתוב שהקב"ה "אוהב גר לתת לו לחם"⁸, ופירש רש"י: "ודבר חשוב הוא זה, שכל עצמו של יעקב אבינו על זה התפלל, ונתן לי לחם לאכול וגו'".

5. וכדאיתא ביבמות שם, ב.

6. ראה פסחים קטז, סע"א ואילך (במשנה): "כל שלא אמר שלושה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו".

7. ויצא כח, ב.

8. (עקב י, יח).

1. ראה גם רשימות חוברת יו"ד ע' 20 ואילך (בענין היות ישראל לעם ביצי"מ ומ"ת).

2. תבוא כו, ה. וראה יל"ש עה"פ: "ויהי שם לגוי, מלמד שהיו ישראל מצוינים שם לגוי".

3. (יבמות מו, א. ע"ש).

4. משפטים כד, ח.

ענין הב' הוא - בשר, שהוא ענין הבא מתוך הרחבה דוקא, וכדרשת רז"ל: "כי ירחיב ה' את גבולך"¹⁰, למדך תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא לתיאבון". ועיין ג"כ בדרשת חז"ל¹¹ בנוגע לבנ"י במדבר: "לחם ששאלו כהוגן (שאי אפשר להיות בלא לחם)¹²", "בשר ששאלו שלא כהוגן" (שהיה אפשר להם בלא בשר)¹³.

ודביני ביני - ענין הג', הוא - ירקות, שמצד אחד הרי הם דומיא דלחם מצה, וכדאיתא בגמ'¹⁴, אבל בכל זאת אינם הכרח כ"כ. ויעוין גם בדרשת חז"ל בחולין¹⁵: מי שיש לו מנה יקח לפסו (לקדרתו) ירק. . חמשים מנה יקח לפסו ליטרא בשר כו', שמזה מובן שירקות הם ממוצע בין לחם לבשר, שלכן מי שאין לו אפילו מנה לא יקח גם ירקות, אבל מי שאין לו חמשים מנה יקח ירקות ולא בשר.

ג. והנה, אף ששלושת ענינים אלו הם אצל כל בני האדם בשוה - מכל מקום, יש נפק"מ בזה בין בנ"י לאומות העולם:

אחת התכונות המיוחדות לבנ"י היא, שגם הגשמיות שלהם באה מצד הקדושה דוקא¹⁶, ולכן, כשהי' ברוחניות מצב של "קיימא סיהרא באשלמותא" - בימי שלמה¹⁷, הי' ג"כ המצב בגשמיות באופן של שלימות, איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו¹⁸, וכן להיפך, כשחרב ביהמ"ק, "ונהר יחרב ויבש"¹⁹, הנה גם בגשמיות ירד מצבם למוטב, וכדאיתא בגמרא²⁰ שמיום שחרב ביהמ"ק חסרו כמה ענינים בגשמיות.

ולהורות על זה שאצל בנ"י גם הגשמיות באה מצד הקדושה דוקא, ולכן, כאשר ישנה ירידה ברוחניות - נעשית ירידה גם בגשמיות, הנה בחג הפסח (שאז נעשו בנ"י לעם), מרומו עניין זה במצוות החג - פסח, מצה ומרור:

מצות אכילת פסח - בשר, שמורה על הרחבה בגשמיות (כנ"ל ס"ב) - אין עתה, אחר שחרב ביהמ"ק, שהרי המצב הרוחני של בנ"י אינו בהרחבה בזמן הגלות.

ולעומת זאת, מצות מצה - לחם, שהוא הכרחיות בחיי האדם (כנ"ל) - הרי מצוה זו ישנה

16. - עיין אגה"ת פ"ו ובקונטרס ומעין סק (ראה שם מאמר ד').

17. זהר ח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, רע"א. ועוד.

18. מ"א ה, ה.

19. ישע"י יט, ה. איוב יד, א. וראה חז"א ו, ב. כה, א. כו, א. ועוד. וראה לקו"ת במדבר יג, סע"ג: "חרב בבית ראשון ויבש בבית שני". וראה אוה"ת נ"ך (כרך ב') א' א"נ ואילך. ובכ"מ.

20. סוף מס' סוטה באריכות.

9. (חולין פד, א).

10. ראה יב, כ.

11. (יומא עה, ב).

12. פרש"י שם.

13. פרש"י עה"ת בשלח טז, ח (בפירוש הב'). אבל בפרש"י יומא שם: "מתוך כרס מלאה, שהרי מקנה רב היה להם, כבפירושו עה"ת בפירוש הא': "שהרבה בהמות היו להם". וראה לקמן בעיונים ס"א.

14. (מסחים לט, א).

15. (שם).

גם עתה מן התורה²¹, כמו בזמן ביהמ"ק, כי כשם שברוחניות, הענינים המוכרחים קיימים גם אחר חורבן ביהמ"ק - כך גם בגשמיות, הענינים המוכרחים שאי אפשר בלעדיהם ישנם גם בזמן הזה.

ומצות מרור - ירקות, מן התורה אינה בזמן הזה²¹, כי, אמרו חז"ל²² "מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזירה על בתיהן של צדיקים שיחרבו . . . דיו לעבד להיות כרבו" (שהרי בית המקדש, שהוא ביתו של הקב"ה - חרב). ועד"ז בנדוד, שלאחרי חורבן ביהמ"ק - שברוחניות ישנם רק הענינים המוכרחים, צריך להיות כך גם בגשמיות, שיהיה לחם בלבד. אבל זהו ע"פ שורת הדין, הבנה והשגה, סדר ההשתלשלות, ע"פ דינה של תורה. אבל מדרבנן, שדברי סופרים הם למעלה מהשתלשלות²³ - הנה פסקו שגם ירקות ישנם עתה, כי מצד הבחינה שלמעלה מהשתלשלות ישנם גם ענינים שאינם מוכרחים כ"כ²⁴.

ד. אבל, למרות שלחם וירקות מרמזים בכללות על דברים המוכרחים, הנה בחג הפסח (שבו נעשו בני"י לעם), מתבטא ענין הנ"ל בצרכי בני"י במצה ומרור דוקא, כי:

אף שהלחם הוא דבר המוכרח שאי אפשר בלאו הכי, מ"מ, יש תנאי בלחם - בהכרחיות - שיהי' באופן של מצה, ובשתים: (א) שלא יהי' בהתנשאות, חמץ²⁵, שלילת ההרגש דכחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה גוי²⁶. (וב) שאין צריך להיות טוב טעם בזה, שגם צרכים המוכרחים כלחם צריכים להיות בלא לב ולב²⁷ - היינו בלי כוונה יתירה²⁸. וענין זה מרומז גם בהלכה - שלכן, אף דיש טעם במצה (רמז לדבר המוכרח שצריך לעשותו), שלכן אסור לאכול אחר האפיקומן "כדי שלא יעבור מפיו טעם מצה"²⁹, ורק דלא נפיש טעמי³⁰, - אבל מ"מ אין הטעם עיקר, דלכן בלע מצה יצא³¹ למרות שאינו מרגיש הטעם (מתאים להרגש דבלא לב ולב).

אבל לאידך גיסא, אין צריך להיות טעם מרירות במצה, היינו שבדבר המוכרח (מספיק שיהי' בלא לב ולב, אבל) אין צורך שירגיש שזהו דבר מר (ולא יתענג מזה כלל) - כיון שהוא

21. פסחים כז, א. שו"ע אדה"ז או"ח סי' תעה סט"ו.

22. ברכות נח, ב (ובפרש"י).

23. (ענין לקו"ת נשא כו, א ואילך בענין "ואיר לא אשא פנים כו", ושם, בביאור מארז"ל (ברכות כ, ב) "וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוך", והם מדקדקים על עצמם עד כזית כו", שנושאית פנים היא המשכה וגילוי מבחי' שלמעלה מן ההשתלשלות, "ולכן יש כח ביד חכמים להצריך לברך בהמ"ז אפילו בפחות מכשיעור שביעה שמן התורה, מפני שהן מבחי' ישא ה' פניו שלמעלה מן ההשתלשלות").

24. ראה לקמן בעיונים ס"ב.

25. ראה לקו"ת צו יג, ג. ובכ"מ.

26. עקב ח, יז.

27. ע"פ לשון הכתוב דברי הימים א' יב, לג, וכפירוש ויקרא רבה פכ"ה, ב. הובא ברש"י שם (הערת רבינו בסה"מ תש"ט ע' 222).

28. ראה עד"ז באריכות לקו"ש ח"ו עמ' 186 ואילך (הובא לעיל בפתיחה). וש"נ.

29. שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס תעח.

30. (פסחים קיט, ב).

31. (פסחים קטו, ב). וראה רשב"ם שם שרק לכתחילה "טעם מצה בעינין". וראה לקו"ת שה"ש יד, ד: "מצה הוא בחי' שאין בה חובה והתנשאות כלל, ואין בה טעם כלל, כמארז"ל בלע מצה יצא".

הכרח לקיום הגוף, שכך נוצר בטבעו.

משא"כ מרור, שאינו הכרח - ירקות, כלומר, עניני גשמיות שאינם מוכרחים, הרי הדבר מצד עצמו [לולי עבודת האדם - באופן של מלחמה - להשתמש בו באופן שיביא תועלת בקדושה, כדלקמן] צריך להיות אצלו מר, לרמז על כך שאין לו להתענג מגשמיות (מצ"ע), דכיון דאפשר לו בלא זה (שהרי אינו הכרח כ"כ), נוח לו שלא יכנס במלחמה זו, ולכן אין לו להתענג מכך. וכידוע שגשמיות מצד עצמה הרי היא מות - בגימטריא מרור (446)³².

ה. והנה, כל הפרטים הנ"ל בלחם וירקות שצ"ל באופן של מצה ומרור - הרי הם דוקא בליל פסח, משא"כ בשאר הלילות בשנה אין חיוב דמצה ומרור:

יחודו של ליל פסח - שהוא הלילה הראשונה להיות ישראל לעם, ועדיין לא עבר עליהם אור יום, והיינו שלא האיר אצלם אור הקדושה, והראי', שהרי "ברח העם"³³ (וכדפירש רבינו הזקן)³⁴ "דלכאורה הוא תמוה למה היתה כזאת, וכי אילו אמרו לפרעה לשלחם חופשי לעולם לא הי' מוכרח לשלחם, אלא מפני שהרע שבגשמות ישראל הי' עדיין בתקפו כו'", וכיון שבחושך הלילה אין רואים את האמת ש"ה' אלקים אמת גו"³⁵ ואילו המציאות הגשמית אינה מציאות אמיתית - הרי יכולים להיכשל,

ולכן, בליל פסח שהיו במצב דחשכת הלילה, הוזקקו לכל זהירות הנ"ל, שהלחם - הכרחיות - יהי' מצה, ללא התנשאות וללא טוב טעם, והירקות - דברים שאינם מוכרחים כ"כ - יהיו מצ"ע באופן של מרירות,

משא"כ בשאר הלילות, שהי' יום בינתים, מצב של אור שרואים האמת כו', אזי אין צורך בכל הזהירות הנ"ל, ולכן אוכלין חמץ³⁶ ומצה, וכן שאר ירקות (ואין חיוב לאכול מרור דוקא).

ו. והנה, בליל הפסח גופא יש חילוק בין חמץ לשאר ירקות - שחמץ אסור לגמרי בלילה זה, ואדרבה, אסורו מתחיל כבר מחצות היום, כדרשת חז"ל (על הפסוק)³⁷ "אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם" (שבא "לרבות ארבעה עשר לביעור")³⁸: "ואימא מצפרא, אך חלק"³⁸, משא"כ שאר ירקות דמותר לאוכלם גם בלילה זה.

וטעם החילוק הוא, כי, מתיקות האוכל - ירקות מתוקים (היפך המרור) - אפשר שיביא

36. להעיר, שפסח מצרים "אין חימוצו נוהג אלא יום אחד" (פסחים צו, ריש ע"ב). וראה בארוכה לקמן בעיונים ס"ג.

37. בא יט, טו.

38. (פסחים ה, א).

32. - עיין לקו"ת צו יב, סע"ד ואילך ד"ה להבין מ"ש בהגדה ס"ג.

33. בשלח יד, ח.

34. בספר של בינונים פרק ל"א.

35. ירמ' יו"ד, יו"ד.

תועלת בקדושה, וכמו "חמרא וריחני פקחין"³⁹ המרחיבים את הדעת לעבודת ה' וכיו"ב, ולכן מותרים גם בלילה זה, אלא שכדי לרמז שהגשמות מצד עצמו (קודם שמביא תועלת בקדושה) הוא מות, בא חיוב אכילת מרור, להורות שלא נוח לו שלא להיכנס למלחמה זו (כנ"ל ס"ה).

משא"כ ההתנשאות - חמץ - אף שלפעמים צריך להיות "ויגבה לבו בדרכי ה'"⁴⁰, "שמינית שבשמינית"⁴¹, הרי הם (ההגבהה והשמינית שבשמינית) צריכים לבוא לא מענינים גשמים - לחם - כי אם מהתבוננות שעבודתו תופסת מקום למעלה, מפני שנשמתו היא "חלק אלקה ממעל"⁴², וההגבהה היא רק בנוגע לעבודת ה' - "אל יבוש מפני המלעיגים"⁴³ וכו', אבל ההתנשאות מצ"ע מושללת לגמרי, ולכן חמץ אסור לגמרי בליל הפסח.

ויתירה מזו - שאסור אכילת חמץ קודם לחיוב אכילת מצה, כי ידוע⁴⁴ ש"סור מרע" (איסור אכילת חמץ) הוא הקדמה ל"ועשה טוב" (חיוב אכילת מצה).^{*}

א. והא דהקריבו שתי הלחם בחג השבועות, אף ש"חמץ תאפינה" - הוא, מפני שאז הוא בדוגמת לעתיד לבוא. כמארז"ל (בענין הלוחות שניתנו בחג השבועות) "חרות על הלוחות . . א"ת חרות אלא חירות . . חירות ממלאך המות" ("הוא היצר הרע"⁴⁵, שנמשל לחמץ⁴⁶), ובמצב כזה אין מקום לחשוש מחמץ, הגבהה והתנשאות כו'.

[ולהעיר, שגם שתי הלחם דחג השבועות לא קרבו על גבי המזבח⁴⁷. וי"ל שהוא על דרך "וכתר מלכות"⁴⁸, שלא היה יכול להיות ע"י המן אפילו אחר הבירור, וכדאימת בתורה אור⁴⁹ ביאורו; ועד"ז בנדו"ד, שהקריבה ע"ג המזבח אינה יכולה להיות בחמץ אפילו אחר הבירור, בחג השבועות⁵⁰].

46. ראה לקו"ת שבהערה 25.

39. יומא עו, ב. וש"נ (וראה תניא פ"ז).

40. דברי הימים ב' יז, ו (וראה לקו"ת במדבר טו, ג).

47. - נתבאר במכתב לבראנדט בארוכה. וראה בפיענוח הרשימות שע"י מערכת "אוצר החסידים" (חוברת ל"ח) הערה 42, שסיכמו מכתב זה בקצרה. -

41. ראה סוטה ה, א: "ת"ח צריך שיהא בו אחד משמונה שבשמינית" (מעט גאוה - רש"י). וראה לקמן הערה 49.

48. ראה אסתר ו, ח.

42. תניא ריש פרק ב.

49. מג"א צא, ב.

43. ראה טור או"ח סי' א בנו"כ.

50. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ב ע' 30 ואילך.

44. ראה תניא פ"ז. ובכ"מ.

45. בבא בתרא טז, ב.

עיונים

- א -

בסעיף ב', בהגדרת שלושת הסוגים בצרכי האדם: הב' - בשר, וכדורז"ל (חולין פד.) למדך תורה דרך ארץ. ועיין ג"כ (יומא עה:) לחם ששאלו כהוגן בשר שלא כהוגן.

ביומא שם מדובר על בנ"י במדבר, ש"לחם שאלו כהוגן" דוקא, מפני "שאי אפשר להיות בלא לחם" (כפירוש רש"י שם), אבל "בשר שאלו שלא כהוגן".

והנה בטעם הדבר כתב רש"י שם: "מתוך כרס מלאה, שהרי מקנה רב היה להם"; ולפי זה אין מכאן ראיה שבשר אינו דבר המוכרח (כי אפשר לומר שהוא אכן דבר המוכרח, אבל שאלתם אינה כהוגן מפני ש"מקנה רב היה להם").

אמנם רש"י בפירושו עה"ת הביא (בפירושו הא' את הטעם הנ"ל, ובפירושו הב' הביא טעם אחר לכך ש"בשר שאלו שלא כהוגן": "שהיה אפשר להם בלא בשר". ולפי זה מובנת הראיה מכאן לכך שבשר אינו דבר המוכרח.

ואולי י"ל שלכן ציין רבינו ליומא אחרי הציון לחולין, ובתוספת "ועיין ג"כ".

(ע"פ פיענוח הרשימות שע"י מערכת "אוצר החסידים")

- ב -

בסעיף ג': מצות מרור, ירקות, מה"ת אינה, כי דיו לעבד להיות כרבו, אבל זהו ע"פ שורת הדין, הבנה והשגה, סדר ההשתלשלות ע"פ דינה של תורה. אבל מדרבנן, דברי סופרים למעלה מהשתלשלות. . . הנה פסקו שגם ירקות ישנם עתה.

ויש לעיין, מהו הטעם לכך שמדרבנן נוספה דוקא מצות מרור. דלכאורה, אם למעלה מהשתלשלות לא חרב הבית כלל - מדוע לא נוספה גם מצות פסח (אכילת בשר) גם בזמן הזה?

בפשטות י"ל, שאין זה שמדרבנן לא חרב הבית כלל, אלא שלמעלה מהשתלשלות פחות נוגע החורבן, וישנה הרחבה ברוחניות יותר מכפי שזהו ע"פ סדר ההשתלשלות, ולכן ישנם רק הענינים ד"ביני ביני".

ויש לעיין עוד בביאור והשוואת הענין להמבואר במקומות אחרים.

- ג -

בסעיף ה': והנה כל פרטים הנ"ל ה"ה דוקא בליל פסח, שהוא לילה הראשונה להיות ישראל לעם. . ולכן הוזקקו לכל זהירות הנ"ל, משא"כ בשאר הלילות, שהי' יום בינתיים, אוכלין חמץ ומצה ושאר ירקות.

בפשטות בא לחלק כאן בין הלילה הראשון דחג הפסח, לבין שאר לילות השנה. ולכאורה, תמוה ביותר: מדוע בשאר ימי (ולילות) הפסח עדיין אסור לאכול חמץ?

ובפיענוח הרשימות הנ"ל כתבו לבאר בזה, שהמדובר הוא רק אודות פסח מצרים (שאז נעשו ישראל לעם), שבו איסור חמץ נהג רק בלילה הראשון.

אבל לכאורה קשה לומר שזהו הביאור כאן, שהרי הדברים באו בהמשך למה שמבאר מדוע מצוות אלו שונות בזמן הבית ובזמן הגלות, ובזמנים אלו - איסור חמץ נוהג כל שבעת ימי הפסח.

והיה ניתן לומר הביאור בזה, שאינו מדבר כאן על מה שמותר בפועל, אלא על כך שאין מצוה לאכול מצה דוקא (ראה באריכות לקו"ש חכ"ב ע' 23 ואילך), ובלשון הרמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"ו ה"א): "בשאר הרגל אכילת מצה רשות, רצה אוכל מצה, רצה אוכל אורז או דוחן או קליות או פירות", כלומר - שאין צורך לרמז על כך שההתעסקות בגשמיות (גם בענינים המוכרחים) צריכה להיות ללא התנשאות ו"בלא לב ולב".

אלא שעפ"ז צ"ע הלשון "חמץ", ממנו משמע שמותרת אכילת חמץ ממש. ויש לעיין.

- ד -

בסעיף ו': אסור אכילת חמץ קודם לחיוב מצה, כי סומ"ר הוא הקדמה לוע"ט.

יש להעיר, שלעיל (בסעיף ד') ביאר רבינו שמצה ענינה השלילה מחמץ (שלילת ההתנשאות, שלילת הטוב טעם כו'), דענינים אלו הם לכאורה ע"ד "סור מרע", ואילו כאן מדגיש את הענין החיובי דאכילת מצה - "עשה טוב" (ולהעיר מהמבואר בדרושי חסידות שאכילת מצה ענינה הוא הביטול לאלקות, ענין האמונה וכו').

(ע"פ הנ"ל)

סיכום כללי

א. בחג הפסח חוגגים את יציאת בני ישראל ממצרים, שאז הם נעשו לעם; ומכך מובן שזהו חג כללי, ובו מרומזים ענינים עיקריים בכללות חיי בני".

כדי לבאר זאת יש להקדים:

ישנם שלושה סוגים בצרכי האדם: (א) ענינים המוכרחים, (ב) עניני מותרות, (ג) ענינים ממוצעים, שמצד אחד אינם מותרות, ולאידך - הם אינם ענינים מוכרחים.

ובמזונות האדם - הרי הם לחם, בשר וירקות:

הלחם - נצרך לקיום האדם. הבשר - אינו נצרך, ואכילתו היא לשם תאוה. ואילו הירקות - הם הממוצעים בין הלחם לבשר, שכן מחד הם אינם מותרות, ולאידך הם אינם נצרכים (כ"כ).

ב. תכונתם המיוחדת של בני"ה היא, שאצלם הגשמיות משתלשלת ממצבם הרוחני (ולכן בזמן שלמה, כאשר היו ישראל בתכלית השלימות ברוחניות - היה גם שפע בגשמיות, ולאחר החורבן, כשהיה חוסר ברוחניות - גם בגשמיות נעשתה ירידה).

נקודה זו נרמזה במצוות שבחג הפסח:

(א) מצות אכילת הפסח, בשר - הייתה בזמן הבית דווקא, מפני שאז היו בני"ה במצב רוחני נעלה, ולכן היו שייכים גם לעניני הרחבה כאכילת בשר, אך משחרב הבית מצוה זו אינה קיימת, כי אין מקום לעניני מותרות;

(ב) מצות מצה נוהגת גם היום - מפני שלחם (מצה) הוא מהענינים המוכרחים;

(ג) ואילו מצות מרור (ירקות) - אין חיובה מן התורה בזמן הזה, מפני שע"פ סדר השתלשלות, הרי במצב הרוחני שלאחר החורבן, אין שייכות לענינים כאלו (שכן גם ירקות הם הרחבה מסוימת), אלא שחכמים תקנו לקיים מצוה זו בכל זאת, מפני שחכמים שייכים לבחינה שלמעלה מהשתלשלות ושם שייכים עניני מותרות גם לאחר החורבן.

ג. אלא שישנם תנאים באכילת לחם (מצה) וירקות (מרור) בפסח:

במצות מצה יש להדגיש שלא יהיה חמץ - שלילת רגש ההתנשאות, ושלא יהיה בה טוב טעם - שלא יתענג מהדברים הגשמיים; אלא שאין צורך שיהיה בזה מרירות, מפני שזהו

צורך המוכרח לו מצד טבעו.

אך במצות מרור, ירקות - שרומז על עניני הגשמיות שאינם מוכרחים, יש צורך להדגיש את המרירות, שהרי אין בגשמיות מצד עצמה שום צורך, ובעצם היה מעדיף שלא להשתמש בזה כלל.

אלא שתנאים אלו הם דווקא בליל הסדר, מפני שלילה זה הוא הלילה הראשון בו הפכו בנ"י לעם, ואז עדיין לא האיר אצלם אור הקדושה, ולא ראו את האמת של האלקות, ולכן יש צורך בתנאים אלו.

ד. למרות זאת, ישנו חילוק בין שלילת החמץ שביליל הסדר, לבין שלילת הירקות: החמץ אסור לגמרי בלילה זה (כבר מחצות היום שלפניו), משא"כ ירקות אחרים (מלבד מרור) ניתן לאכול.

והטעם לכך הוא: בירקות ניתן להשתמש לקדושה, בזהירות הראויה, ולכן די בהדגשה (בתחילת הלילה) שהגשמיות היא "מות" ומרירות, ולאחר מכן אפשר לאכול ירקות אחרים. משא"כ לחם, שענינו התנשאות מדברים גשמיים, אי אפשר להשתמש בו כלל.

ומפני שהחמץ מרמז על "סור מרע", לכן האיסור שבו קודם לחיוב אכילת המצה, מפני ש"סור מרע" קודם ל"עשה טוב".

מוקדש
לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר
זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

